

КАЗНА ЗАТВОРА ЗА ПРЕКРШАЈЕ

Прегледни рад

DOI: 10.7251/BPGBL3415087G

УДК: 343.915

Доц. др Николина Грбић-Павловић*

Апстракт: Посљедњим Законом о прекршајима Републике Српске (Закон о прекршајима Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, број 63/14; у даљем тексту: Закон), који је донесен јула 2014. године предвиђено је да се за свако противправно дјело које представља кршење јавног поретка или прописа о економском или финансијском пословању утврђено законом или другим прописом, а за које су одређена обиљежја, могу изрећи прекршајне санкције и друге мјере. Најтежа врста прекршајних санкција за почињене прекршаје јесте казна. У Републици Српској предвиђене су двије врсте казни за кажњавање починилаца прекршаја, и то: казна затвора и новчана казна (члан 38. Закона). С обзиром на то, у претходном прекршајном законодавству није постојала могућност изрицања казне затвора; поновна могућност изрицања ове казне представља „стару новину“ код нас (јер је прије реформе прекршајног законодавства из 2006. казна затвора постојала као казна). Како је у периоду од доношења најновијег Закона извршено усклађивање само законског текста из области нарушавања јавног реда и мира прекршајима, у овом раду ће се анализирати прекршаји за које се може изрећи казна затвора из ове области.

Кључне ријечи: прекршај, казна затвора, јавни ред и мир.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Прекршајне санкције су принудне мјере репресивно-превентивног карактера којима се учиниоци прекршаја, под условима предвиђеним прекршајним прописима, ограничавају или ускраћују у одређеним правима или слободама, на основу одлуке надлежног суда, односно овлашћеног органа, донесене у законито спроведеном поступку (Митровић, 2014: 79). Да би се прекршајне санкције могле примијенити према учиниоцу прекршаја, сходно начелу легалитета потребно је да буду прописане у вријеме извршења прекршаја (Ђорђевић, 2010: 55). Прекршајне санкције изричу надлежни органи у законито спроведеном прекршајном поступку.

* *Висока школа унутрашњих послова, Универзитет у Бањој Луци, e-mail: nikolinagr-bic@blic.net*

Према својим особеностима, наше прекршајно право разликује сљедеће врсте санкција: казне, казнени бодови, мјере упозорења, заштитне мјере и васпитне мјере. Осим наведених санкција, за прекршај могу бити изречене и сљедеће мјере: одузимање имовинске користи, обавеза накнаде штете и лишење слободе ради наплате новчане казне.

Казне су најтежа врста прекршајних санкција чија је сврха сузбијање вршења прекршаја. Систем казни предвиђених прекршајним законодавством Републике Српске чине двије врсте казни, и то: казна затвора и новчана казна. Посебно ограничење у погледу прописивања неке од наведених казни тиче се правног прописа којим се ове казне прописују. Казна затвора може се прописати искључиво законом, док се новчана казна може прописати законом, али и другим правним прописима којима се прекршаји могу нормирати (уредбом и одлуком Владе Републике Српске и одлукама скупштина општина или скупштина градова).

Законодавац прописује и посебна правила која се односе на изрицање наведених казни. У том смислу, казна затвора се може изрећи искључиво као главна казна, док се новчана казна може изрећи и као главна и као споредна казна. Уколико су за конкретни прекршај алтернативно прописане и новчана казна и казна затвора, онда ће надлежни суд учиниоцу прекршаја као главну казну изрећи само једну од њих. Кумулативно прописивање казни подразумијева могућност која се даје суду да ове двије врсте казни може изрећи и заједно (наиме, једним рјешењем о прекршају за конкретно прекршајно дјело изричу се и казна затвора и новчана казна). Новчана казна као споредна казна изриче се у оним случајевима када је за одређени прекршај новчана казна прописана кумулативно са казном затвора (с друге стране, казна затвора се не може изрећи као споредна казна).

И на крају, казна затвора (као и новчана казна) се може изрећи само физичком лицу, док се за прекршај правног лица и одговорног лица у њему може изрећи искључиво новчана казна.

КАЗНА ЗАТВОРА

Казна затвора представља најтежу врсту казне (пасамим тим најтежу прекршајну санкцију) која је предвиђена прекршајним законодавством Републике Српске која се изриче искључиво за теже прекршаје које почине физичка лица. У свим савременим казним системима казна лишења слободе заузима централно мјесто (Димитријевић; Јовашевић, 2005: 113). Дакле, ради се о казни лишења слободе којом се кажњеном физичком лицу (може се изрећи искључиво пунољетном физичком лицу

које учини прекршај) одузима слобода кретања за, у рјешењу о прекршају, одређено вријеме (Митровић; Грбић-Павловић, 2015).

Трајање казне затвора је законом прописано, те се стога она не може прописати у трајању краћем од десет дана, али ни у трајању дужем од 60 дана. Казна затвора изриче се на пуне дане.

Законодавац предвиђа још једно важно ограничење у погледу законског прописивања казне затвора. С обзиром на то да се примјена казне затвора везује за одређене области дјеловања учиниоца прекршаја, казна затвора може се изрећи искључиво за оне прекршаје чијим би извршењем могла настати опасност за живот и здравље људи или чијим би се извршењем теже нарушио јавни ред и мир, као и за прекршаје у области насиља у породици или насиља на спортским приредбама.

Надаље, законодавац прописује и одређена ограничења у погледу њене примјене, односно изрицања за конкретно остварени прекршај. Тако се казна затвора не може изрећи трудној жени после навршена три мјесеца трудноће, ни мајци док дијете не наврши годину дана, а ако је дијете рођено мртво или ако је умрло после порођаја, док не прође шест мјесеци од дана порођаја. Према Закону о прекршајима Републике Српске, казна затвора не може се изрећи ни малољетном лицу.

Када је извршење казне затвора у питању, законом је прописано да се казна затвора изречена за почињени прекршај извршава према прописима о извршењу кривичних санкција у Републици Српској (Закон о извршењу кривичних санкција Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, бр. 12/2010; 117/2011 и 98/2013), свакако под условом да Законом о прекршајима Републике Српске није другачије прописано.

Најновијим Законом о прекршајима Републике Српске, и то у одредби члана 235, предвиђен је и институт (начин) замјене изречене новчане казне у казну затвора или тзв. суплеторни затвор (Делибашић, 2008: 179), а као специфичан инструмент којим се кажњено лице принуђава да плати новчану казну која му је изречена у прекршајном поступку. Јер, генерална сврха прописивања овог затвора јесте свакако остварење додатног утицаја на кажњено лице како би платило рјешењем о прекршају одређену новчану обавезу, а никако његово додатно кажњавање. Према наведеној законској одредби, кажњеном лицу (кажњени је лице за које је установљено коначним прекршајним налогом или правоснажним рјешењем о прекршају да је одговорно за одређени прекршај; дакле, то може бити физичко лице, одговорно лице и предузетник) које докаже да није у могућности платити новчану казну, усљед чега овом лицу посебним рјешењем није одређено лишење слободe или је рјешење о лишењу слободe због неплаћања (у оним случајевима када је донесено, а кажњени након његовог доношења докаже да није у могућности платити новчану казну; рјешење о лишењу слободe због неплаћања суд доноси по

протеку двије године од дана када је прекршајни налог или рјешење о прекршају постало коначно – правоснажно, односно извршно) стављено ван снаге, суд ће посебним рјешењем, и то одмах, и без одржавања претреса, извршити замјену изречене новчане казне у казну затвора.

Након што кажњени издржи (изврши) на овај начин одређену казну затвора, њему ће се брисати дуг (у смислу изречене новчане казне и трошкова поступка) из Регистра који је у Регистар унесен по правоснажном рјешењу о прекршају или коначном прекршајном налогу. С обзиром на напријед наведено, примјена института замјене новчане казне у казну затвора подразумијева и испуњење одређених услова. Наиме, најважнији услов који мора бити испуњен како би овај институт био уопште употребијелен тиче се кажњеног лица и његове немогућности да плати изречену новчану казну, због чега му посебним рјешењем није одређено лишење слободе или је рјешење о лишењу слободе због неплаћања стављено ван снаге. Дакле, ради се о оном кажњеном који суду докаже да је корисник социјалне помоћи у неком од облика предвиђених законом, те да стога нису испуњени услови за изрицање, односно извршење мјере лишења слободе (с обзиром на то, примјена мјере лишења слободе због неплаћања новчане казне има предност у односу на институт замјене новчане казне у казну затвора). Надаље, за случај испуњења овог услова, суд доноси посебно рјешење којим по законом одређеним правилима замјењује новчану казну у казну затвора. Ово рјешење суд доноси по аутоматизму, односно без одржавања претреса. И на крају, након што кажњени издржи казну затвора одређену на овај начин, новчана казна која је била евидентирана као дуг у Регистру се брише.

Законодавац посебном одредбом одређује и који је то суд надлежан да изврши замјену новчане казне у казну затвора. Наиме, то може бити онај суд који је рјешењем о прекршају изрекао новчану казну кажњеном лицу, али и онај суд којем је поднесен приједлог за лишење слободе кажњеног због неплаћања новчане казне.

Исто тако, и правила по којима се врши замјена изречене новчане казне у казну затвора (Икановић, 2013) законом су посебно прописана. Наиме, замјена новчане казне у казну затвора врши се на начин што се за сваких започетих 100 КМ изречене новчане казне одређује један дан затвора, свакако уз посебан услов да казна затвора не може трајати краће од једног дана (на овај начин општи законски минимум казне затвора који према одредби става 1. члана 42. Закона о прекршајима Републике Српске износи десет дана спушта се на један дан, у случајевима замјене изречене новчане казне у казну затвора), ни дуже од шездесет дана (колико износи општи законски максимум казне затвора). Изузетно од овог правила, затвор којим се замјењује неплаћена новчана казна може трајати и до деведесет дана, у свим оним ситуацијама када су кажњеном

лицу кумулативно, односно једним рјешењем о прекршају изречене казна затвора и новчана казна коју кажњено лице није платило.

Уколико кажњено лице након доношења посебног рјешења којим му се новчана казна замјењује казном затвора ипак исплати новчану казну, и то у цијелости, казна затвора одређена посебним рјешењем неће се извршити. Исто тако, уколико се са извршењем казне затвора одређене посебним рјешењем суда већ започело, па кажњено лице исплати преостали дио до пуног износа изречене новчане казне, обуставиће се даље издржавање казне затвора.

Замјена изречене новчане казне која није плаћена у законом прописаном року у казну затвора одређује се посебним рјешењем суда. Против овог рјешења суда дозвољена је жалба, с тим да се жалба може уложити у року од три дана од дана пријема наведеног рјешења. Након што заприми жалбу, првостепени суд је дужан да жалбу достави другостепеном суду, и то у року од три дана од дана подношења жалбе. Другостепени суд је дужан да одлучи по жалби у року од 15 дана од дана пријема жалбе.

На овај начин одређена (изречена) казна затвора извршава се према одредбама Закона о извршењу кривичних санкција Републике Српске.

У свим оним ситуацијама када учинилац прекршаја који нема пребивалиште или стални боравак у Републици Српској, односно Босни и Херцеговини, не уплати изречену новчану казну непосредно након доношења рјешења о прекршају, изречена новчана казна одмах се замјењује казном затвора.

И на крају, у свим оним ситуацијама када одлуку о прекршају није донио суд (дакле, када је новчана казна одређена издатим прекршајним налогом), рјешење о замјени изречене новчане казне у казну затвора доноси надлежни суд, свакако на приједлог овлашћеног органа који је издао конкретни прекршајни налог (законодавац не прописује остале појединости које се тичу института замјене изречене новчане казне у казну затвора по приједлогу овлашћеног органа попут рокова за подношење овог приједлога, затим који је то надлежни суд, у којим роковима се доноси рјешење о замјени итд.).

КАЗНА ЗАТВОРА ЗА ПРЕКРШАЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ ЈАВНОГ РЕДА И МИРА

Прекршаји из области јавног реда и мира спадају у изузетно значајну категорију прекршаја са становишта јавног поретка и статуса грађанина (Пихлер, 2005). Они су од посебног значаја са становишта дјелатности органа унутрашњих послова, јер ти органи имају одлучујућу улогу у спречавању, откривању и пријављивању ове врсте прекршаја (Ђорђевић,

2004). С обзиром на то да је у периоду од доношења најновијег Закона извршено усклађивање само законског текста из области нарушавања јавног реда и мира, прекршајима у овом раду ће се анализирати прекршаји за које се може изрећи казна затвора из ове области.

Јавни ред и мир, у смислу Закона о јавном реду и миру (Закон о јавном реду и миру, Службени гласник Републике Српске, број 11/15), јесте усклађено стање међусобних односа грађана настало њиховим понашањем на јавном мјесту и дјеловањем органа и служби у јавном животу ради обезбјеђивања једнаких услова за остваривање права грађана на личну безбједност, мир и спокојство, приватни живот, слободу кретања, заштиту људског достојанства и права малољетника и других лица (члан 2. Закона о јавном реду и миру).

За прекршаје из области јавног реда и мира изричу се казна затвора, новчана казна и заштитне мјере (члан 3. Закона о јавном реду и миру). Казна затвора се може изрећи само за одређене прекршаје из ове области, и то за сљедеће прекршаје: угрожавање безбједности пријетњом напада на живот, тијело или имовину (члан 11), туча и физички напад (члан 12), неовлашћена употреба оружја (члан 16), лажно представљање (члан 23), (ометање државних органа, привредних друштава и других правних лица у вршењу јавних функција (члан 24), просјачење (члан 26).

Физичко лице које почини прекршај којим се угрожава безбједност или изазива осјећање угрожености другог пријетњом да ће напасти на његов живот, тијело или имовину или живот, тијело или имовину њему блиског лица, казниће се новчаном казном од 300 КМ до 900 КМ или казном затвора до 30 дана.

Када је у питању прекршај “туча и физички напад”, прописано је да ће се физичко лице које нарушава јавни ред и мир изазивањем, подстрекавањем, учествовањем у тучи или физичким нападом на другога казнити новчаном казном од 400 КМ до 1.200 КМ или казном затвора до 40 дана. Теже ће се казнити оно физичко лице које на било који начин организује тучу или физички напад на другог, без обзира на то да ли је до туче или физичког напада дошло (новчаном казном од 800 КМ до 1.600 КМ или казном затвора до 60 дана).

Још један од прекршаја за који је предвиђена могућност изрицања казне затвора јесте неовлашћена употреба оружја. Уколико лице неовлашћено употријеби оружје, казниће се новчаном казном од 400 КМ до 1.200 КМ или казном затвора до 40 дана. Закон је дељаније дефинисао шта се подразумејева под неовлашћеном употребом оружја. У том смислу, неовлашћена употреба оружја јесте: испаливање хитаца из оружја, показивање оружја на јавном мјесту или руковање оружјем на начин којим се може изазвати застрашивање или узнемиреност грађана. Под оружјем се подразумејева: ватрено оружје, ваздушно оружје, распрскавајуће и гасно оружје, хладно оружје, оружје са тетивом и посебно оружје.

Још један прекршај за који се може изрећи казна затвора јесте прекршај “лажно представљање”. Наиме, ко се лажно представља као службено лице државног органа, представник међународне или друге организације, одговорно лице привредног друштва или другог правног лица, или ко неовлашћено носи њихове службене ознаке или униформе или службене легитимације, или ко употреби лажне личне податке као своје или ко потврди туђе лажне личне податке као тачне казниће се новчаном казном од 500 КМ до 1.500 КМ или казном затвора до 40 дана.

Надаље, за прекршај којим се омета или спречава дјеловање државних органа, привредних друштава и других правних лица која врше јавна овлашћења или њихове службенике да врше своје функције, или ко не поступи на лицу мјеста по законитом захтјеву или наређењу њиховог службеног лица, казниће се новчаном казном од 500 КМ до 1.500 КМ или казном затвора до 60 дана.

За основни облик прекршаја “просјачење”, односно лице које просјачи или наводи другог на просјачење може се казнити само новчаном казном (од 200 КМ до 800 КМ). Међутим, ко на просјачење наводи малољетника, душевно болесно лице или лице заосталог душевног развоја казниће се новчаном казном од 400 КМ до 1.200 КМ или казном затвора до 40 дана.

ЗАКЉУЧАК

Казна затвора представља временску казну лишења слободе, док је новчана казна имовинска прекршајна санкција. За конкретни прекршај, посебним законом може се прописати само једна од наведених казни, дакле, казна затвора или новчана казна, или обје казне алтернативно, односно кумулативно. Према расположивим подацима Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине (Рјешење Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине број 01-50-62-67/2015, од 15. 7. 2015. године), за прву годину примјене Закона, казна затвора за почињене прекршаје изречена је само 5 (пет) пута.

Овакав податак је и очекиван, јер се казна затвора за почињене прекршаје изриче само за „теже“ прекршаје, о чему је раније било ријечи. Међутим, овај податак указује и на чињеницу да други посебни закони којима се уређују прекршаји по областима, нису још увијек ускладили своје казнене одредбе са новим Законом о прекршајима, те за учињене прекршаје из тих области и не предвиђају казну затвора. Тако, на примјер, Закон о заштити од насиља у породици (Службени гласник Републике Српске, бр. 102/2012, 108/2013) у својим казним одредбама предвиђа кажњавање само новчаним казнама (члан 42. и 43) иако област насиља у породици спада у ред „тежих прекршаја“ и област за коју се може предвидјети кажњавање и казном затвора.

У наредном периоду од законодавца се очекују управо измјене других посебних закона (којима се уређују прекршаји по областима) у дијелу којим се прописују казнене одредбе за учињене прекршаје, а у правцу проширивања кажњавања и казном затвора.

ЛИТЕРАТУРА

- Делибашић, Т. (2008). *Практична примјена Закона о прекршајима*, Службени гласник, Београд.
- Ђорђевић, Ђ. (2004). *Прекршајно право*, Полицијска академија, Београд.
- Ђорђевић, Ђ. (2010). *Прекршајно право*, треће издање, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
- Икановић, В. (2013). *Замјена изречене казне затвора новчаном казном у кривичном законодавству у Босни и Херцеговини*, Часопис за правну теорију и праксу, Правна ријеч, Бања Лука.
- Митровић, Љ. (2014). *Прекршајно право*, Паневропски универзитет АПЕИРОН Бања Лука, Бања Лука.
- Митровић, Љ., Грбић-Павловић, Н. (2015). *Облици лишења слободе у најновијем прекршајном законодавству Републике Српске*, Зборник радова: Суђење у разумном року и други кривичноправни инструменти адекватности државне реакције на криминалитет, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор.
- Пихлер, С. (2005). *Прекршајно право*, Graphica Academia, Нови Сад.
- Закон о прекршајима Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 63/2014.
- Закон о јавном реду и миру, Службени гласник Републике Српске, број 11/15.
- Закон о извршењу кривичних санкција Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, бр. 12/2010; 117/2011 и 98/2013.
- Закон о заштити од насиља у породици, Службени гласник Републике Српске, бр. 102/2012, 108/2013.
- Рјешење Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине број 01-50-62-67/2015, од 15. 7. 2015. године.

A PRISON SENTENCE FOR MINOR OFFENCES

Ass. prof. Nikolina Grbić-Pavlović*, PhD

Abstract: The latest Minor Offence Law of the Republic of Srpska (Minor Offence Law of the Republic of Srpska, "Official Gazette of the Republic of Srpska", 63/14; hereinafter: the Law), which was adopted in July 2014, regulates that minor offence sanctions and other measures may be imposed for each unlawful act which represents a violation of public order or violation of regulation on economic or financial operations, only prescribed by law or other regulation as such. The most severe type of sanctions for minor offences is penalty. The Republic of Srpska has two types of penalties for minor offence perpetrators: a prison sentence and a fine (Article 38 of the Law). Given that, the previous minor offence legislation did not offer a possibility of imposing a prison sentence; the possibility of imposing this penalty is "an old novelty" (since a prison sentence had been a penalty before the minor offence legislation reform in 2006). Since the new Law was passed the text of the Law has been harmonized in the field of violation of public order and this paper will analyze the offences for which a prison sentence may be imposed.

Key words: minor offence, prison sentence, public order.

* Police College, University of Banja Luka, e-mail: nikolinagrbić@blic.net